

Sygn. akt III AUa 633/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 lutego 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka
Sędziowie:	SSA Jolanta Hawryszko (spr.) SSO del. Gabriela Horodnicka - Stelmaszczuk
Protokolant:	St. sekr. sąd. Edyta Rakowska

po rozpoznaniu w dniu 2 lutego 2017 r. w Szczecinie

sprawy płatnika składek (...) Spółdzielni (...) w C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

przy udziale S. P.

o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne

na skutek apelacji płatnika

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 28 kwietnia 2016 r. sygn. akt VII U 2993/14

1. zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję w ten sposób, że w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne S. P. nie uwzględnia się świadczeń finansowanych ze środków na cele socjalne,
2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. na rzecz (...) Spółdzielni (...) w C. kwotę 270 zł (dwieście siedemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu za obie instancje.

SSO del. Gabriela Horodnicka - SSA Barbara Białecka SSA Jolanta Hawryszko

Stelmaszczuk

Sygn. akt III AUa 633/16

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z dnia 28 lipca 2014 r., nr (...) stwierdził, że w okresach wyspecyfikowanych w decyzji podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, ubezpieczenie

chorobowe, zdrowotne i ubezpieczenie wypadkowe S. P. podlegającego tym ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek (...)C., uwzględniała określone tam kwoty wypłacone tytułem świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. W uzasadnieniu wskazano, że w trakcie kontroli płatnik nie przedstawił żadnych dowodów, aby przyznając pracownikom świadczenia z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych (z.f.ś.s.) tj. bony i świadczenia rzeczowe kierował się kryterium dochodowym; świadczenia wypłacano w wysokości uzależnionej od zajmowanego stanowiska pracy, a właściwie niemal w jednakowej wysokości, z naruszeniem regulaminu z.f.ś.s., z pominięciem indywidualnej oceny sytuacji materialnej i życiowej poszczególnych uprawnionych, co nie spełniało kryteriów socjalnych. Organ uznał, że świadczenia miały w rzeczywistości charakter premii/nagród, były zatem dodatkowym dochodem pracownika wynikającym ze stosunku pracy, a zatem stanowiły podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne.

Odwołanie od decyzji wywiódł płatnik składek (...)C. wnosząc o jej zmianę z zarzutem błędu w ustaleniach faktycznych, bezzasadnego i dowolnego ustalenia, że świadczenia przyznane zostały bez indywidualnej oceny każdego przypadku oraz z pominięciem postanowień regulaminu. Płatnik wskazał, że przed przyznaniem świadczeń zainteresowana składała zaświadczenie o zarobkach współmałżonka, jak również, że zachowano regulaminowe kryteria przyznania świadczeń.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany organ rentowy wniósł jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 28 kwietnia 2016 r. oddalił odwołanie oraz orzekł o zwrocie kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd I instancji ustalił, że zgodnie z Regulaminem Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych obowiązującym u płatnika od 30 grudnia 2003 r., że świadczeń finansowanych z z.f.ś.s. mogli korzystać pracownicy i członkowie ich rodzin pozostający na ich utrzymaniu (dzieci własne, dzieci przysposobione i przyjęte na wychowanie w ramach rodziny zastępczej do lat 18, a jeżeli kształcą się w szkole – do czasu ukończenia nauki, nie dłużej niż do ukończenia 25 lat), emeryci i renciści – byli pracownicy, pracownicy sezonowi, przebywający na urloпах bezpłatnych, pracownicy młodociani, z którymi zawarto umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego oraz członkowie rodzin pracowników zmarłych w czasie zatrudnienia. Regulamin określa zasady i warunki korzystania z z.f.ś.s. na cele socjalne jak i mieszkaniowe.

W pkt § 4 Regulaminu wskazano, że posiadane środki Funduszu mogą być przeznaczone na finansowanie i dofinansowanie:

- krajowego wypoczynku dzieci i młodzieży,
- krajowych wczasów pracowniczych – rodzinnych i indywidualnych oraz wczasów profilaktyczno-leczniczych,
- działalności kulturalno-oświatowej w formie zakupu biletów do kina, teatru, imprez artystycznych,
- pomocy rzeczowej i finansowej osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej,
- bony towarowe i paczki z okazji różnych świąt i imprez okolicznościowych dla pracowników, emerytów i rencistów – byłych pracowników spółdzielni oraz dla uczniów,
- imprez okolicznościowych,
- innego rodzaju działalność celową, faktycznie potrzebną po uzgodnieniu z Zakładową Organizacją Związkową.

Według § 8.

pkt 1. pracownik ubiegający się o przyznanie świadczeń i usług z ZFŚS, powinien złożyć na piśmie do 28 lutego danego roku zgłoszenie o przydział odpowiedniego świadczenia;

pkt 4. regulaminu wskazano, że decyzję o przyznaniu świadczeń podejmuje Zarząd Spółdzielni w uzgodnieniu z Zakładową Organizacją Związkową;

pkt 5. środki ZFŚS nie mogą być przyznawane w formie pieniężnej za wyjątkiem zapomóg losowych oraz dopłat do wczasów, kolonii i obozów dla dzieci i młodzieży opłacanych indywidualnie;

pkt 6. ZFŚS administruje Zarząd Spółdzielni;

pkt 7. organizowaniem działalności socjalnej zajmuje się komisja ds. pracowniczych.

Aneks nr (...) z 1 lutego 2008 r. wprowadzono zmianę w treści § 8 pkt 1 regulaminu z.f.ś.s., który otrzymał brzmienie: „pracownik ubiegający się o przyznanie świadczeń i usług z ZFŚS, powinien złożyć na piśmie do 28 lutego danego roku zgłoszenie o przydział odpowiedniego świadczenia lub usługi oraz oświadczenie o dochodzie netto z poprzedniego roku na 1 członka w rodzinie uprawnionego zgodnie z Regulaminem do korzystania z ZFŚS”.

Płatnik składek w 2009 r. przyznał pracownikom Spółdzielni zatrudnionym na dzień 1 sierpnia 2009 r. i pracującym na dzień 1 grudnia 2009 r., bony towarowe o wartości: po 150 zł – dla pracowników produkcji, po 140 zł – dla kierowników produkcji, brygadzystów, po 120 zł – dla pracowników, po 110 zł – dla kierowników i zastępców, pracowników samodzielnych. Pracownikom zatrudnionym na dzień 1 grudnia 2009 r. wydane zostały również paczki żywnościowe o wartości ok. 35 zł, a pracownikom młodocianym paczki żywnościowe o wartości ok. 20 zł.

Płatnik składek w 2010 r. przyznał 1 lutego 2010 r. pracownikom Spółdzielni zatrudnionym na dzień 1 lutego 2010 r. paczki o wartości ok. 45 zł, w dniu 8 marca 2010 r. dla pracownic spółdzielni z okazji Dnia Kobiet świadczenie rzeczowe o wartości 50 zł, dla pracownic młodocianych czekoladki o wartości ok. 12 zł, w dniu 15 marca 2010 r. bony towarowe o wartości: po 200 zł – dla pracowników, po 190 zł – dla kierowników i zastępców, pracowników samodzielnych, brygadzystów, po 150 zł – dla pracowników na niepełnym etacie (3/4, 5/8), po 100 zł – dla pracowników na niepełnym etacie (1/2), pracowników znajdujących się w okresie wypowiedzenia proporcjonalnie do przepracowanego okresu. Pracownicy nowozatrudnieni otrzymali paczki żywnościowe o wartości ok. 50 zł, w dniu 1 grudnia 2010 r. bony towarowe o wartości: po 290 zł – pracownicy i pełnomocnicy, po 285 zł – kierownicy i zastępcy, pracownicy samodzielni, brygadziści. Pracownicy na niepełnym etacie otrzymali bony proporcjonalnie w zaokrągleniu do 5 zł, a pracownicy młodociani – paczki żywnościowe o wartości ok. 20 zł.

Płatnik składek w 2011 roku przyznał 1 lutego 2011 r. pracownikom Spółdzielni zatrudnionym na dzień 1 lutego 2011 r. paczki o wartości ok. 25 zł, w dniu 8 marca 2011 r. dla pracownic Spółdzielni z okazji Dnia Kobiet świadczenie rzeczowe o wartości 50 zł, dla pracownic młodocianych czekoladki o wartości ok. 10 zł, w dniu 8 kwietnia 2011 r. bony towarowe o wartości: po 200 zł – pracownicy i pełnomocnicy, po 190 zł – kierownicy i zastępcy, pracownicy samodzielni, brygadziści, po 150 zł – dla pracowników na niepełnym etacie (3/4, 5/8), po 100 zł – dla pracowników na niepełnym etacie (1/2), pracownicy znajdujący się w okresie wypowiedzenia proporcjonalnie do przepracowanego okresu. Pracownicy nowozatrudnieni otrzymali paczki żywnościowe o wartości ok. 50 zł, w dniu 21 listopada 2011 r. bony towarowe o wartości: po 400 zł – pracownicy i pełnomocnicy, po 395 zł – kierownicy i zastępcy, pracownicy samodzielni, brygadziści. Pracownicy na niepełnym etacie otrzymali bony proporcjonalnie w zaokrągleniu do 5 zł, a pracownicy młodociani – paczki żywnościowe o wartości ok. 20 zł, pracownicy na urloпах bezpłatnych – 80% należnego świadczenia rzeczowego.

Płatnik składek w 2012 roku przyznał 1 lutego 2012 r. pracownikom Spółdzielni zatrudnionym na dzień 1 lutego 2012 r. paczki o wartości ok. 30 zł, w dniu 8 marca 2011 r. dla pracownic Spółdzielni z okazji Dnia Kobiet świadczenie rzeczowe o wartości 50 zł dla pracownic zatrudnionych przed 1 lutego 2012 r. i pracujących na dzień 8 marca 2012 r., dla pracownic zatrudnionych po 1 lutego 2012 r. upominek o wartości 10 zł, dla pracownic młodocianych czekoladki o wartości ok. 15 zł, w dniu 15 marca 2012 r. bony towarowe o wartości: po 200 zł – dla pracowników i pełnomocników, po 190 zł – dla kierowników i zastępców, pracowników samodzielnych, brygadzystów, po 175 zł – dla pracowników

na niepełnym etacie (7/8), po 150 zł – dla pracowników na niepełnym etacie (3/4), po 125 zł – dla pracowników na niepełnym etacie (5/8), po 100 zł – dla pracowników na niepełnym etacie (1/2), po 100 zł – dla pracowników znajdujących się w okresie wypowiedzenia proporcjonalnie do przepracowanego okresu. Pracownicy nowozatrudnieni otrzymali paczki żywnościowe o wartości ok. 50 zł, w dniu 10 sierpnia 2012 r. świadczenia rzeczowe o wartości po 150 zł, dla pracowników zatrudnionych na dzień 1 kwietnia 2012 r. i pracujących na dzień 10 sierpnia 2012 r. Pracownicy zatrudnieni na niepełnym etacie otrzymali świadczenie rzeczowe proporcjonalnie do zatrudnienia, w zaokrągleniu do 5 zł, w dniu 23 listopada 2012 r. świadczenia rzeczowe o wartości: po 300 zł – dla pracowników i pełnomocników, po 295 zł – dla kierowników i zastępców, pracowników samodzielnych, brygadzystów. Świadczenia rzeczowe otrzymali pracownicy zatrudnieni: od 2 stycznia 2012 r., pracujący na dzień 30 listopada 2012 r. – 100 % należnego świadczenia rzeczowego; na dzień 30 listopada 2012 r. a pracujący powyżej 6 miesięcy – 60% należnego świadczenia rzeczowego; od 1 lipca 2012 r., a pracujący na dzień 30 listopada 2012 r. – świadczenie rzeczowe o wartości 120 zł. Pracownicy na niepełnym etacie otrzymali bony proporcjonalnie do zatrudnienia w zaokrągleniu do 5 zł, a pracownicy młodociani – świadczenia rzeczowe o wartości 20 zł, pracownicy na urloпах bezpłatnych – 80% należnego świadczenia rzeczowego.

Płatnik składek w 2013 roku przyznał 1 lutego 2012 r. pracownikom Spółdzielni zatrudnionym na dzień 1 lutego 2012 r. z okazji Dnia Handlowca bon o wartości 60 zł. Pracownicy na niepełnym etacie otrzymali bony proporcjonalnie do zatrudnienia w zaokrągleniu do 5 zł.

O tym, jakie świadczenia miały być wypłacane pracownikom w danym roku, decydowała działająca w (...) w C. komisja socjalna, zbierająca się raz na kwartał. Zarząd Spółdzielni zatwierdzał decyzje komisji. Pracownicy (...) C. nie składali – w odniesieniu do świadczeń objętych przedmiotowymi decyzjami – pisemnych wniosków o przyznanie świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Zgłoszenie o przydział świadczenia lub usługi pracownicy płatnika składali ustnie. Pracownicy płatnika składali komisji socjalnej raz w roku – do końca lutego, oświadczenia o swojej sytuacji materialnej i życiowej.

Komisja socjalna działająca w (...) C., nie przedstawiała zarządowi spółdzielni, który administruje z.f.ś.s. imiennych list pracowników, którym miałyby przysługiwać pomoc z funduszu, nie przedstawiała propozycji kwoty przysługującej pracownikom do wypłaty, nie posiadała wiedzy w jakiej wysokości świadczenia będą przysługiwały. Komisja na posiedzeniach omawiała jedynie sytuację pracowników, a następnie informowała zarząd o potrzebie przyznania pomocy. Informacja ta przekazywana była w formie ustnej. Z posiedzeń komisji nie były sporządzane protokoły. Zarząd spółdzielni przyznał pracownikom w latach 2009-2013 świadczenia, w kwotach przypisanych dla poszczególnych stanowisk pracy. Podejmując decyzję o przyznaniu pomocy poszczególnym pracownikom, zarząd spółdzielni kierował się wysokością zarobków osiągniętych przez pracownika na zajmowanym przez niego stanowisku, nie badał sytuacji rodzinnej, materialnej i życiowej pracowników.

Zainteresowany w sprawie S. P. otrzymał świadczenie rzeczowe oraz bony z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy w latach 2009, 2010, 2011, 2012.

Sąd pierwszej instancji, wskazując na art. 4 pkt 9, art. 18 ust. 1 ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.), art. 81 ust. 1 i 6 ustawy z 27.08.2004 r. o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 ustawy z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 361 ze zm.) uznał, że odwołanie płatnika nie zasługiwało na uwzględnienie. Rozważył, że fakty w sprawie były bezsporne. Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie kwestionował, że środki objęte decyzją pochodziły z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i miały charakter świadczeń rzeczowych o określonej wartości pieniężnej oraz bonów towarowych, nie negował okoliczności, że wartość tych świadczeń przyznawanych poszczególnym pracownikom była zróżnicowana. Przedmiotem analizy sądu okręgowego była okoliczność czy wypłacone pracownikom świadczenia miały charakter pomocy socjalnej, czy też były dodatkowym przychodem ze stosunku pracy.

Sąd okręgowy analizował więc, czy pracodawca prawidłowo realizował przepisy ustawy z 4.03.1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (tekst jednolity Dz. U. z 2015r., poz. 111). Ustawa ta w art. 2 ust. 1 pkt 1 definiuje działalność socjalną, wskazując, że należy pod tym pojęciem rozumieć usługi świadczone przez pracodawców na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, opieki nad dziećmi w żłobkach, klubach dziecięcych, przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego, udzielanie pomocy materialnej – rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Zdaniem sądu okręgowego na gruncie tylko tej definicji można byłoby więc teoretycznie uznać, że wydanie pracownikom bonów towarowych jest formą udzielania pomocy materialno-rzeczowej, o jakiej mowa w tym przepisie. Takie rozumowanie pomijałoby jednak podstawową zasadę dysponowania środkami funduszu, określoną w art. 8 ust. 1 omawianej ustawy. Zgodnie z jej treścią przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z funduszu powinny być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Przepis ten nie przewiduje w tym zakresie żadnych wyjątków a pogląd taki znajduje oparcie w treści ustępu 2 art. 8, zgodnie z którym w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych pracodawca określa zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej. Natomiast pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Pracodawca nie może ustalić warunków przyznawania ulgowych świadczeń i ich wysokości z pominięciem naczelnej zasady wyrażonej w ust. 1 przepisu, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu są uzależnione wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. W konsekwencji świadczenia wypłacone przez pracodawcę z pominięciem w.w. zasady nie mogą być ocenione w sensie prawnym jako świadczenia socjalne, a jeżeli tak, to nie mogą korzystać z uprawnień przyznanych tym świadczeniom przez system ubezpieczeń społecznych. Zdaniem sądu orzekającego, taka sytuacja wystąpiła w sprawie, bowiem płatnik nie wykazał, że w istocie przyznając świadczenia z z.f.ś.s. kierował się kryteriami, o jakich mowa w art. 8 ust. 1 ustawy. Płatnik składek przed przyznaniem świadczeń z z.f.ś.s. nie ustalał sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników, którym te świadczenia przyznawał, skoro świadczenia przyznawano niemal wszystkim pracownikom (z wyjątkiem pracowników w okresie wypowiedzenia, pracowników przebywających na urloпах bezpłatnych, na urlopie wychowawczym oraz uczniów praktycznej nauki zawodu), a jedynym kryterium różnicującym kwotę świadczenia była długość zatrudnienia poszczególnych pracowników w (...) oraz zajmowane stanowisko (wysokość świadczenia uzależniona była od długości zatrudnienia na dzień przyznawania świadczeń, od tego czy pracownik był pracownikiem sezonowym, czy młodocianym), na co wprost wskazywały decyzje zarządu spółdzielni. Brak jest jakichkolwiek danych określających, czy i na jakiej podstawie płatnik dokonywał różnicowania sytuacji pracowników. Przyznanie bonów i świadczeń rzeczowych następowało wyłącznie na podstawie decyzji zarządu. Nadto pracownicy płatnika przed przyznaniem świadczeń z z.f.ś.s. nie składali pisemnego wniosku o wypłatę świadczenia, choć z aneksu do regulaminu z 1 lutego 2008 r. wynika taki obowiązek. Natomiast okoliczność złożenia przez pracowników do końca lutego każdego roku oświadczeń, o dochodach na 1 członka rodziny, nie działa na korzyść pracodawcy, bowiem nie ocenił łącznie wszystkich kryteriów, które winna spełniać osoba starająca się o wypłatę. Sąd okręgowy uznał, że pracodawca przyznając świadczenia nie stosował się do obowiązującego regulaminu, bowiem nie analizował i nie uwzględniał tego, ile osób prowadzi z danym pracownikiem gospodarstwo domowe, ile osób pozostaje na jego utrzymaniu, jaki jest jego majątek, jakie osiąga dodatkowe dochody, czy i w jakiej wysokości dochody osiągają pozostali członkowie jego rodziny, czy korzystają z pomocy socjalnej, jakie są ich koszty utrzymania. Sąd zwrócił uwagę, że dopiero zebranie tego typu informacji i uwzględnienie uzyskanych danych przy ustalaniu osób, którym świadczenia przysługują w oparciu o te kryteria, umożliwiłoby uznanie, iż świadczenia te przyznane zostały zgodnie z przepisami ustawy i regulaminem, i stanowią świadczenia socjalne. Dokonanie podziału środków funduszu bez uwzględnienia ww. danych, jest naruszeniem przepisu art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Zdaniem sądu okręgowego nie ma znaczenia okoliczność, że świadczenia uznane przez pracodawcę za świadczenia socjalne były zróżnicowane, skoro zróżnicowanie nie wynikało z kryterium socjalnego, a zależne było od zajmowanego przez pracownika stanowiska pracy, podstawy zatrudnienia i długości stażu.

Apelację od wyroku złożył płatnik składek, którą oparł na następujących podstawach:

I błąd w ustaleniach przyjętych za podstawę orzeczenia, polegający na:

a) bezpodstawnym przyjęciu, jakoby sporne świadczenia zostały przyznane niezgodnie z zasadami określonymi w Regulaminie gospodarowania Zakładowym Funduszem Świadczeń Socjalnych, w szczególności jakoby płatnik przed przyznaniem świadczeń socjalnych zaniechał indywidualnej oceny sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników oraz wydawał świadczenia bez złożenia przez uprawnionych pracowników odpowiednich wniosków;

b) bezpodstawnym uznaniu, że świadczenia nie miały charakteru świadczeń socjalnych,
a w dalszej kolejności uznaniu, że stanowiły dodatkowy przychód pracowników wynikający ze stosunku pracy, przez co należało zaliczyć je do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne;

c) bezpodstawnym przyjęciu – z powołaniem się przez sąd wyłącznie na zasady doświadczenia życiowego – iż niemożliwe jest, aby kilka osób stale pozostawało w szczególnie trudnej sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej, tj. sytuacji uprawniającej poszczególnych pracowników zatrudnionych u płatnika składek do uzyskania świadczeń socjalnych, podczas gdy sytuacja materialna pracowników płatnika składek, jak również specyfika rynku, na którym działa płatnik składek w pełni uzasadnia twierdzenie odwrotne, w konsekwencji czego doszło do:

II. obraży prawa materialnego, w szczególności zaś przepisów:

a) art. 8 ust. 1 i ust. 2 w zw. z art. 2 pkt 1 ustawy z 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na:

- przyjęciu, że sporne świadczenia dokonywane przez płatnika składek na rzecz pracowników nie miały charakteru socjalnego;

- przyjęciu, że płatnik składek przyznał ubezpieczonym sporne świadczenia z funduszu bez zachowania indywidualnej oceny każdego przypadku oraz poza trybem wynikającym z Regulaminu ZFŚS;

b) § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe poprzez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że świadczenia sfinansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach ZFŚS podlegają zaliczeniu do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia;

c) art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o z.f.ś.s. poprzez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że kryterium socjalne określone w ustawie wyklucza przyznanie świadczeń z z.f.ś.s. ogółowi zatrudnionych u płatnika pracowników, przy jednoczesnym pominięciu analizy kondycji rynku, na którym płatnik składek rzeczywiście funkcjonuje, podczas gdy zakaz taki nie tylko nie wynika z treści ustawy, lecz również stanowiłby zaprzeczenie ratio legis instytucji świadczeń o charakterze socjalnym przyznawanych pracownikom płatnika z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych,

a sytuacja gospodarcza panująca na obszarze funkcjonowania płatnika składek w pełni uzasadnia twierdzenie, iż pracodawca przy wykorzystaniu środków zgromadzonych

w z.f.ś.s. powinien służyć dążeniu do poprawy sytuacji materialnej większej liczby pracowników płatnika;

d) art. 18 ust. 1 i art. 20 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt 9 ustawy z 13 października 1998 r.

o systemie ubezpieczeń społecznych, art. 81 ust. 1 i 6 ustawy z 27 sierpnia 2004 r.

o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych w zw. z art. 8 ust. 1 i 2 oraz art. 2 pkt 1 ustawy o z.f.ś.s., a także w zw. z § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne

i rentowe poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że sporne świadczenia stanowiły przychód, który winien być wzięty pod uwagę przy ustalaniu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe oraz zdrowotne;

e) art. 6 kc. w zw. z art. 8 ust. 1 i 2 oraz art. 10 ustawy o z.f.ś.s. poprzez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że to na płatniku składek ciążył obowiązek udowodnienia, że sporne świadczenia miały charakter socjalny oraz że zostały przyznane zgodnie z zasadami określonymi w Regulaminie z.f.ś.s., podczas, gdy ze specyfiki postępowania wszczętego przez płatnika składek na skutek dalece nieprawidłowych decyzji organu rentowego, jak również ze względu na oczywiście władczy charakter działania tego organu, to właśnie na Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych ciążył obowiązek udowodnienia okoliczności uzasadniających twierdzenie, iż sporne świadczenia nie miały charakteru socjalnego, jak również okoliczności, że świadczenia te zostały przyznane zatrudnionym z naruszeniem przepisów prawa powszechnie obowiązującego oraz zasad określonych w Regulaminie z.f.ś.s. obowiązującym u płatnika;

f) jedynie z najdalej posuniętej ostrożności procesowej – art. 5 kc. poprzez pominięcie okoliczności, że działanie organu rentowego w sposób oczywisty polegało na czynieniu z przysługującym mu prawa użytku w sposób sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa oraz z zasadami współżycia społecznego;

III. naruszenia prawa procesowego mającego istotny wpływ na wynik sprawy, w szczególności zaś przepisu art. 233 § 1 i 2 k.p.c. wynikającego z wadliwej oceny materiału dowodowego sprawy oraz braku koniecznej wszechstronności przy jego rozważaniu, w szczególności w aspekcie dotyczącym oceny sposobu przeprowadzenia przez płatnika składek badania sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej pracowników, a także zgłaszania przez pracowników płatnika potrzeb przyznania świadczeń socjalnych.

Przywołując wskazane wyżej podstawy apelacyjne płatnik wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez rozstrzygnięcie zgodne z żądaniem wyrażonym w odwołaniu płatnika składek od decyzji organu rentowego dotyczącej ubezpieczonego S. P. przy jednoczesnym obciążeniu organu rentowego kosztami dotychczasowego postępowania oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz płatnika składek kosztów procesu za postępowanie apelacyjne, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd apelacyjny rozważył sprawę i uznał, że apelacja jest zasadna.

Oceniając ponownie materiał dowodowy zgromadzony w sprawie i dokonując jego subsumcji do przepisów prawa, sąd apelacyjny uznał za zasadne wydanie wyroku reformatoryjnego. Przy niespornej podstawie faktycznej sąd apelacyjny nie podzielił oceny prawnej dokonanej przez sąd okręgowy w zakresie, w jakim sąd ten przyjął, że (...) C. przyznając zainteresowanemu S. P. świadczenia

z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, nie kierowała się kryteriami, o jakich mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (t.j. Dz. U. z 2012 r., poz. 592 ze zm.). Sąd odwoławczy uznał, że świadczenia w postaci bonów towarowych nie stanowiły podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne zainteresowanego.

Zgodnie z treścią wskazanego art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s., przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu. Podkreślenia wymaga, że ustawa nie nakazuje pracodawcy formułowania określonych kryteriów, nie formułuje też procedury dysponowania środkami funduszu, pozostawiając te kwestie dobrowolnej decyzji pracodawcy. Stawia jedynie wymóg uzależniania świadczeń z funduszu od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej oraz wymóg określenia zasad i warunków korzystania ze środków funduszu. Ustawa o z.f.ś.s. wyklucza tworzenie zasad podziału funduszu w sprzeczności z art. 8 ust. 1 – jest to przepis bezwzględnie obowiązujący.

Mając na uwadze powyższe, sąd apelacyjny uznał, że stosownie do granic zakreślonych przepisem art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s., (...) C. – wbrew twierdzeniom organu rentowego – prawidłowo dokonała samodzielnego sprecyzowania kryteriów socjalnych dla potrzeb przyznawania świadczeń z z.f.ś.s. Sąd apelacyjny wskazuje, że z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie bezspornie wynika, że w (...) C. od 30 grudnia 2003 r. obowiązywał regulamin zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, który określał zasady dysponowania środkami przeznaczonymi na cele socjalne. Realizacja postanowień regulaminu w praktyce wyglądała w ten sposób, że raz do roku pracownicy spółdzielni składali oświadczenia o swojej sytuacji rodzinnej, majątkowej i życiowej, po czym działająca w (...) C. komisja socjalna analizowała indywidualnie sytuację każdego z pracowników. Przyjęto, że świadczenie z z.f.ś.s. mogło zostać przyznane pracownikowi dopiero wówczas, gdy nie osiągał on progu dochodów określonego jako maksymalny, który ustalano w wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia netto. Tak ustalone kryterium stanowiło podstawę ostatecznej decyzji o zakwalifikowaniu bądź niezakwalifikowaniu pracownika do przyznania bonów towarowych, o który ostatecznie decydował zarządu spółdzielni jako dysponent funduszu, co też wynikało z zapisu regulaminu. Wartość bonów różnicowano w zależności od zajmowanego stanowiska oraz uzyskiwanych na nim wynagrodzeń, przy czym ustalone różnice nie były znaczące, kwoty rzędu 20-30 zł, ale też należy zauważyć, że wartość bonów była niska. Rozdysponowanie środków dokonywało się następnie według zasady, im niższe zarobki na danym stanowisku pracy, tym wyższa wartość przyznanego bonu towarowego.

Zdaniem sądu apelacyjnego przedstawiona procedura ustalania warunków realizacji świadczeń z z.f.ś.s. jest dopuszczalna w świetle przepisów ustawy o ZFŚS. W ocenie sądu apelacyjnego przyjęte przez płatnika kryteria w postaci progu finansowego, od którego uzależnione było przyznanie świadczenia (przeciętne miesięczne wynagrodzenie netto) oraz progu stanowiskowego, który różnicował wypłatę świadczeń, w zależności od finansowej rangi danego stanowiska, były kryteriami jasnymi, czytelnymi i weryfikowalnymi. Kryterium dochodowe poszczególnych grup pracowników stanowiło realną i uchwytną przesłankę różnicowania wartości bonów świadczeniowych. Pracownicy dzieleni byli na grupy, w zależności od wysokości wynagrodzenia i ten, kto zarabiał mniej, dostawał najwięcej z Funduszu, ten kto zarabiał więcej, otrzymywał mniej. Tak ustalone kryterium kwalifikacyjne w ocenie sądu apelacyjnego było prawidłowe. Nie bez znaczenia dla sprawy pozostawało również ustalenie, że zarobki znakomitej większości pracowników były bardzo niskie, kształtowały się na poziomie znacznie odbiegającym od przeciętnego krajowego wynagrodzenia, co sąd okręgowy całkowicie zbagatelizował. Dlatego też należało uznać za racjonalne przyjęcie przez płatnika, jako kryterium różnicującego sytuację materialną pracowników, zajmowanego stanowiska z podkreśleniem, że jedynie w aspekcie finansowym wynikającym z wynagrodzenia. Należy przy tym podkreślić, że na tle obowiązującej regulacji prawnej nie można racjonalnie wartościować, co uczynił organ rentowy, które kryterium jest lepsze, czy też bardziej uprawnione do stosowania. Nie można bowiem stanowczo twierdzić, że jedynym słusznym kryterium jest dochód całej rodziny, czy też wielodzietność. Tego rodzaju wnioskowanie stanowiłoby niedopuszczalną prawnie nadinterpretację przepisów ustawy i wydawanych na jej podstawie aktów prawa wewnątrzzakładowego. Istotne bowiem jest, by pracodawca realizując cele socjalne świadczenia przyjął jako przesłankę ich przyznania kryterium socjalne, a to może zostać wyznaczone również przez dochód osiągniany przez uprawnionych pracowników na danym stanowisku pracy, co też płatnik składek uczynił.

Wobec powyższego stwierdzić należy, że organ rentowy nie miał racji twierdząc, iż płatnik przyznając bony nie kierował się sytuacją socjalną pracowników. Tym samym nie można również podzielić poglądu sądu okręgowego, który uznał, że płatnik nie wykazał, aby przyznanie bonów uzależnione było od sytuacji życiowej, materialnej i rodzinnej pracowników, w myśl art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s.. Z uzasadnienia rozstrzygnięcia zdaje się wynikać, że konstatacja sądu pierwszej instancji zasadniczo oparta została na stwierdzeniu braku ustalenia kryterium typowego, tj. niskiego dochodu na osobę w rodzinie, co w ocenie sądu apelacyjnego nie może jednak mieć rozstrzygającego znaczenia. Należy podkreślić, że obowiązek przyjęcia jednego rodzajowo kryterium nie wynika w żaden sposób z przepisów. Wręcz przeciwnie, przepisy ustawy o z.f.ś.s. dopuszczają możliwość samodzielnego ustalenia kryteriów, od których uzależnione jest przyznanie świadczenia. Ustawodawca nie określił kryteriów, wedle których pracodawca weryfikować ma sytuację rodzinną, materialną i życiową swoich pracowników, pozostawiając tę kwestię dyspozycji pracodawcy i pracowników. Zatem weryfikując przedmiotowo prawidłowość decyzji organu rentowego, który dokonał

przekwalifikowania świadczenia socjalnego na przychód, sąd ma obowiązek przeanalizować każdy przypadek w odniesieniu do indywidualnych okoliczności wynikających z realiów działalności konkretnego płatnika.

W tym miejscu należy również zwrócić uwagę, że z zaskarżonej decyzji organu rentowego nie wynika wprost jakie świadczenia włączono do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne S. P., niemniej w zestawieniu z dokumentami zgromadzonymi w postępowaniu dowodowym można wnioskować, że chodzi wyłącznie o bony towarowe. W związku z tym sąd apelacyjny uznał, że sąd okręgowy bezzasadnie pominął treść § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. 1998 nr 161 poz. 1106 z późn. zm.), który wyłącza z podstawy wymiaru składek świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Regulacja § 2 pkt 19 rozporządzenia jednoznacznie definiuje, że kwalifikacja prawna przychodu podlegającego wyłączeniu jest determinowana celem jego przeznaczenia i źródłem pochodzenia, i nie definiuje żadnych innych przesłanek. Jeśli więc bony towarowe finansowane są ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach z.f.ś.s., to nie są one wliczane do podstawy wymiaru składek, gdyż mieszczą się w dyspozycji tegoż przepisu. Wskazana podstawa materialnoprawna przekonuje więc, że rzeczą organu rentowego jest przede wszystkim analiza celów socjalnych i źródeł ich finansowania. Wadliwe jest przy tym założenie, aby wskazany cel socjalny utożsamiać wyłącznie z określonymi kryteriami przyznawania świadczeń socjalnych, a przez to, aby przyznać organowi rentowemu uprawnienie do weryfikacji kryteriów socjalnych przyjętych przez płatnika. Uprawnienie takie w żadnym razie nie wynika z przytoczonych podstaw prawnych. W przekonaniu sądu apelacyjnego obowiązujące w tej mierze regulacje (przede wszystkim cytowany § 2 pkt 19 rozporządzenia) wyraźnie sprowadzają uprawnienia kontrolne organu rentowego jedynie do ustalenia, czy istnieje w regulaminie ZFŚS podstawa sfinansowania bonów, czy świadczenia te mają w istocie charakter socjalny oraz sprawdzenia, czy środki rzeczywiście pochodzą z funduszu świadczeń socjalnych. Stanowisko to jest konsekwentnie prezentowane w licznych orzecznictwie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie m.in. w wyrokach z 11 października 2012 r. (III AUa 539/12); z 4 grudnia 2012 r. (III AUa 570/12), czy z 17 stycznia 2013 r. (III AUa 647/12).

Z ustaleń sprawy wprost wynika, że środki wydatkowane w formie bonów towarowych zostały wypłacone przez płatnika z zasobów z.f.ś.s. i miały zaspokoić potrzeby pracowników związane m.in. ze zwiększonymi wydatkami świątecznymi, a więc z założenia cele socjalne. Należy zwrócić uwagę, że organ rentowy nie kwestionował okoliczności, że pomoc w postaci zwiększonych wydatków na święta mieści się w ramach pomocy socjalnej w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy o z.f.ś.s., zaś sporne świadczenia zostały wypłacone z funduszu świadczeń socjalnych, bowiem swoje zastrzeżenia skoncentrował wokół naruszenia procedury przyznawanych świadczeń oraz rzeczywistych kryteriów przyznawania bonów w określonej wysokości, do czego nie miał pełnej kompetencji ustawowej. Zdaniem sądu apelacyjnego, organ rentowy po to, by zakwestionować charakter prawny świadczeń realizowanych przez pracodawcę z z.f.ś.s., musi każdorazowo wykazać, że w istocie nie były to świadczenia socjalne, ponieważ nie realizowały celu socjalnego, ale stanowiły ukrytą formę przychodu. Organ rentowy nie może w tym zakresie działać dowolnie i odwoływać się do niezdefiniowanych ustawowo kryteriów posiadających jedynie formalny walor. Istotny jest bowiem nie formalny cel socjalny, lecz rzeczywisty. Można bowiem wyobrazić sobie sytuację, że realizowane świadczenie formalnie spełnia kryteria socjalne, bowiem jest obwarowane odpowiednią dokumentacją, lecz w istocie stanowi ukryty przychód. Orzecznictwo wypracowało klauzulę kryterium socjalnego, wywodząc ją z ustawy o z.f.ś.s., która ma wskazywać organowi rentowemu, kiedy można ewentualnie dokonywać weryfikacji realizacji tych świadczeń, niemniej w każdym przypadku należy sprawę analizować indywidualnie z odwołaniem do realiów funkcjonowania płatnika. Zdaniem sądu odwoławczego w niniejszej sprawie nie można wywieść wniosku, że bony świąteczne nie realizowały celu socjalnego i stanowiły ukrytą formę przychodu. Zakładowy fundusz miał w istocie źródło socjalne a płatnik przestrzegał procedury uruchamiania środków określonej w regulaminie z.f.ś.s. Stosowano kryteria związane z osobistą sytuacją pracowników, wynikające z jednej strony z tego, że po analizie corocznie składanych przez pracowników oświadczeń o sytuacji rodzinnej i majątkowej, przyjmowano przeciętne miesięczne wynagrodzenie, a z drugiej strony różnicowano przydział środków w zależności od wynagrodzenie uzyskiwanego na danym stanowisku wynagrodzenia. W ocenie sądu apelacyjnego jest to wystarczające kryterium i mieści się w pojęciu ustawowego kryterium socjalnego. Jeżeli zatem pracodawca faktycznie spełnia przesłanki, wskazujące na to, że w ramach

funkcjonowania zakładowego funduszu socjalnego realizowany był cel socjalny, nadto brano pod uwagę sytuację osobistą i majątkową pracownika oraz jednocześnie źródłem świadczeń były środki zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w takich okolicznościach nie można było uznać, że świadczenia były ukrytą formą przychodu. Jedynie w sytuacji wykazania pozorności realizacji świadczeń ze środków socjalnych, będących w istocie ukrytą formą przychodu, możliwe jest ich ewentualne przekwalifikowanie przez organ rentowy i uznanie, że stanowią podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. W przedmiotowej sprawie organ rentowy nie zdołał wykazać takich okoliczności.

Podsumowując, w ocenie sądu apelacyjnego świadczenia w postaci bonów towarowych przyznane pracownikom przez (...) C. z z.f.ś.s. jako przychód w rozumieniu § 2 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie szczegółowych zasad ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne. Z ustaleń sprawy wprost wynika, że środki wydatkowane w formie bonów towarowych zostały wypłacone z zasobów funduszu świadczeń socjalnych i zgodnie z postanowieniami regulaminu miały zaspokajać potrzeby pracowników związane ze zwiększonymi wydatkami świątecznymi, a więc z założenia cele socjalne, nadto przyznanie świadczeń z funduszu uzależnione było od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników.

Tak argumentując sąd apelacyjny uznał apelację za uzasadnioną i na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w związku z art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję w ten sposób, że w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne S. P. nie uwzględnia się świadczeń finansowanych ze środków na cele socjalne. O kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania, na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. i w związku z art. 108 § 1 k.p.c.

SSA Jolanta Hawryszko SSA Barbara Białecka SSO del. Gabriela Horodnicka

-Stelmaszczuk